SPIS TREŚCI

MIROSŁAWA MARODY
WPROWADZENIE 11

JAN POLESZCZUK
CZYM JEST SPOŁECZEŃSTWO? 14
1. Jednostka a społeczeństwo . . . 14
2. Ewolucja i postęp społeczny . . . 19
3. Filozofia społeczna i nauki społeczne . . . 20

CZĘŚĆ I. SPOŁECZEŃSTWO POLSKIE W OKRESIE ZMIANY SPOŁECZNEJ

MAREK OKÓLSKI
PRZEMIANY LUDNOŚCIOWE WE WSPÓŁCZESNEJ POLSCE W PERSPEKTYWIE MINIONEGO STULECIA 26
1. Wprowadzenie . . . 26
2. Istota przejścia demograficznego i drugiego przejścia demograficznego . . . 27
3. Wpływ modernizacji na przejście demograficzne w Polsce . . . 29
4. Wpływ Jałty i Poczdamu na procesy demograficzne w Polsce . . . 32
5. Sowietyzacją a procesy demograficzne . . . 34
6. Akceleracyjny lub przełomowy efekt transformacji . . . 42
7. Demograficzny wizerunek Polski na początku XXI wieku . . . 57

HENRYK DOMAŃSKI
GŁÓWNE KIERUNKI ZMIAN W STRUKTURZE SPOŁECZNEJ 69
1. Zmiany struktury zawodowej . . . 69
2. Ruchliwość międzypokoleniowa . . . 72
3. Pochodzenie społeczne a poziom wykształcenia . . . 74
4. Mechanizmy zróżnicowania dochodów . . . 78
5. Zmiany w hierarchii dochodów . . . 83
6. Ubóstwo w hierarchii społecznej . . . 86
7. Wnioski . . . 92

JANUSZ GĘSICKI
PRZEMIANY W EDUKACJI 97
1. Punkt wyjścia . . . 97
2. Uspołecznienie zarządzania w oświacie . . . 100
3. Poziom wykształcenia społeczeństwa . . . 102
4. Wyrównywanie szans edukacyjnych . . . 104
5. Podniesienie jakości kształcenia . . . 107
6. Podsumowanie . . . 108

JAN RUTKOWSKI
RYNEK PRACY W POLSCE:
PERCEPCJA I RZECZYWISTOŚĆ 110
1. Wprowadzenie . . . 110
2. Tworzenie i likwidacja miejsc pracy . . . 112
2.1. Koncepcja i pomiar realokacji miejsc pracy . . . 112
2.2. Realokacja miejsc pracy w Polsce na tle innych krajów . . . 113
2.3. Tworzenie i likwidacja miejsc pracy a bezrobocie . . . 114
2.4. Tworzenie i likwidacja miejsc pracy a cechy firmy . . . 118
2.5. Tworzenie i likwidacja miejsc pracy według działów gospodarki 122
2.6. Tworzenie i likwidacja miejsc pracy według województw . . 125
2.7. Realokacja miejsc pracy:
wewnątrz sektorów czy między sektorami? . . . 127
2.8. Podsumowanie i wnioski . . . 128
3. Efektywny rynek i dostępność miejsc pracy . . . 129
3.1. Od czego zależy dostępność miejsc pracy? . . . 132
3.2. Podsumowanie i wnioski . . . 135

WIESŁAWA KÓZEK
BEZROBOCIE JAKO ZJAWISKO SPOŁECZNE 137
1. Typy bezrobocia . . . 141
2. Bezrobocie długoterminowe . . . 144
3. Bezrobocie dobrowolne . . . 146
4. Bezrobocie utajone i podzatrudnienie . . . 147
5. Społeczny obraz bezrobocia w Polsce . . . 148
6. Społeczne skutki bezrobocia . . . 151
7. Zapobieganie bezrobociu i jego skutkom . . . 154

JERZY WILKIN
POLSKA WIEŚ I ROLNICTWO W OBLICZU WIELKIEJ ZMIANY 158
1. Wieś i rolnictwo - inny świat? . . . 158
2. Rynek ziemi i stosunek rolników do ziemi . . . 162
3. Modernizacja wsi i rolnictwa: w kierunku zrównoważonego rozwoju 164
4. Instytucjonalizacja rozwoju wsi i rolnictwa w Polsce i rola państwa w tej dziedzinie . . . 169

EWA GUCWA-LEŚNY
ZMIANY POZIOMU ŻYCIA I ICH SPOŁECZNE
UWARUNKOWANIA 177
1. Tradycja badań poziomu życia w Polsce . . . 178
2. Wzloty i upadki . . . 180
3. Zróżnicowanie dochodów . . . 185
4. Przesunięcia na drabinie dochodów . . . 187
5. Najlepiej być młodym, wykształconym, bezdzietnym . . . 189
6. Zakres ubóstwa . . . 191
7. Komu żyje się najgorzej? . . . 193
8. Struktura wydatków . . . 195

KAZIMIERZ W. FRIESKE
PRZESTĘPCZOŚĆ W POLSCE - LATA DZIEWIĘĆDZIESIĄTE. STEREOTYPY I REALIA 200
1. Przestrzenne zróżnicowanie polskiej przestępczości 202
2. Dynamika popełnianych przestępstw 206
3. Przestępczość a ubóstwo i bezrobocie 214
4. Struktura przestępczości 217
5. Agresja oraz przestępczość nieletnich 221
6. Konkluzje 223

JACEK RACIBORSKI
ZACHOWANIA WYBORCZE POLAKÓW 225
1. Podstawowe paradygmaty badań wyborczych 225
1.1. Paradygmat socjalno-strukturalny 226
1.2. Paradygmat uspołecznionej jednostki 227
1.3. Paradygmat racjonalnego wyboru 228
1.4. Perspektywa historyczna 230
2. Krótka historia polskich wyborów 231
2.1. Wybory parlamentarne lat 1991-2001: wyniki i główni aktorzy 232
2.2. Wybory prezydenckie 234
3. Zagadnienie absencji 237
4. Determinanty preferencji wyborczych 240
4.1. Struktura społeczna a preferencje 240
4.2. Czynnik regionalny 243
5. Postawy 244
6. Czynniki instytucjonalne i sytuacyjne (kontekstowe) w wyjaśnianiu zachowań wyborczych 247

CZĘŚĆ II. ZACHOWANIA SPOŁECZNE W OKRESIE ZMIANY SYSTEMOWEJ

MIROSŁAWA MARODY
TRZY POLSKI - INSTYTUCJONALNY KONTEKST STRATEGII DOSTOSOWAWCZYCH 252
1. Trzy Polski: zróżnicowanie układów instytucjonalnych 254
2. Życie z kapitału, z etatu, z zasiłku 258
3. Poziom dostosowań systemowych 265
4. Systemowe konsekwencje hybrydalności instytucjonalnej 268

ANNA GIZA-POLESZCZUK
RODZINA I SYSTEM SPOŁECZNY 272
1. Wprowadzenie 272
2. Rodzina jako sfera „racjonalnego wyboru": podstawowe założenia 272

3. Historia i współczesność rodziny: przykłady zastosowania „analizy strategicznej" 278
4. Rodzina polska: implikacje teoretyczne i badawcze modele strategicznego 284
5. Strategie reprodukcji a charakter polskiej rodziny 289
6. Stanowość i dylematy alokacji 291
7. Dylematy kooperacji: uświęcenie małżeństwa i rodziny 292
8. Strategie reprodukcji i transformacja systemowa - przemiany w sferze reprodukcji w latach 1989-2002 293

BARBARA FATYGA

POLSKA MŁODZIEŻ W OKRESIE PRZEMIAN 302
1. Orientacje badawcze w badaniach młodzieży w Polsce po 1989 roku 302
2. Główne tezy 303
3. Wybrane przykłady typologii środowisk młodzieżowych w okresie transformacji 304
4. Młodzież jako plemiona współczesnego świata 315
5. Problem pokoleń i dystansu między nimi 318
6. Zakończenie 324

CEZARY TRUTKOWSKI

TEORIA SPOŁECZNYCH REPREZENTACJI I JEJ ZASTOSOWANIA 327
1. Konstrukcja świata społecznego - podstawowe założenia 328
1.1. Świat społeczny 328
1.2. Dyskursywne źródła wiedzy i przekonań 330
1.3. Obiekty społeczne 332
2. Społeczne reprezentacje 333
2.1. Definicja 334
2.2. Podstawowe właściwości społecznych reprezentacji 336
2.3. Najważniejsze pojęcia związane z teorią 338
2.4. Paradygmat badania społecznych reprezentacji 344
3. Społeczne reprezentacje polityki 346

JANUSZ CZAPIŃSKI

QUO VADIS HOMO? ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ, JAKOŚĆ ŻYCIA I ZŁUDZENIE POSTĘPU 356
1. Szczęśliwe społeczeństwo 357
2. Szczęśliwy człowiek 365
3. Złudzenie postępu 371

IRENA BOROWIK

PRZEMIANY RELIGIJNOŚCI POLSKIEGO SPOŁECZEŃSTWA 381
1. Trochę przeszłości - katolicyzm religią Polaków, Kościół rzymskokatolicki - Kościołem narodowym 381

2. Religijność w perspektywie empirycznej - koniec lat 90. 383
3. Udział w nabożeństwach. 385
4. Wiara jako legitymizacja symbolicznego uniwersum?. 388
5. Zakończenie. Rytuał nie wymaga wiary?. 394

ALEKSANDRA JASIŃSKA-KANIA
PRZEKSZTAŁCENIA MORALNOŚCI W POLSCE I w EUROPIE 397
1. Między absolutyzmem a relatywizmem kryteriów dobra i zła 398
2. Zróżnicowanie wymiarów moralnych ocen zachowań. 400
3. Zmiany ocen moralnych w latach 1990-1999. 403
4. Wyznaczniki ocen moralnych w Polsce i w Europie. 406
5. Empiryczne wymiary moralności a teoretyczne paradygmaty myśli społeczno-etycznej. 411
6. Konkluzje. 414

CZĘŚĆ III. PRZEMIANY CYWILIZACYJNE

JERZY HAUSNER
OD IDEALNEJ BIUROKRACJI DO ZARZĄDZANIA PUBLICZNEGO 420
1. Model idealnej biurokracji. 420
2. Funkcjonowanie modelu idealnej biurokracji w zmieniających się warunkach XX wieku. 423
3. W kierunku zarządzania publicznego. 426
4. Administracja publiczna a zarządzanie publiczne. 435

WITOLD MORAWSKI
GLOBALIZACJA: WYZWANIA I PROBLEMY 441
1. Globalizacja jako wyzwanie teoretyczne. 441
1.1. Kwestia „terytorialności". 442
1.2. Ujęcia jednoczynnikowe. 443
1.3. Zasięg globalizacji. 447
1.4. Oceny globalizacji. 448
2. Globalizacja ekonomiczna: o „consensusie waszyngtońskim" i po'trzebie regulacji. 449
3. Globalizacja polityczna: wyłanianie się mechanizmów regulacji . . 451
3.1. Globalizacja a demokracja. 454
3.2. Globalizacja a państwo narodowe. 455
3.3. Globalizacja a Unia Europejska. 456
4. Globalizacja kulturowa. 457
5. Problem Polski: globalizacja, transformacja, integracja. 459

JACEK KOCHANOWICZ
TRENDY CYWILIZACYJNE 465
1. Społeczeństwa pierwotne i cywilizacje agrarne 465
2. Kapitalizm i społeczeństwo przemysłowe 468
3. Niestabilność społeczna 470
4. Nowoczesność i inżynieria społeczna 471
5. Ponowoczesność i globalizacja 473
6. Nowy pesymizm 478
7. Uwagi końcowe 480

INFORMACJE O AUTORACH 483